

התורה והמצוה

עלון בענייני מצוה הלכה מנהג ועיונים בעבודת ה'

פרשת שלח מברכין חדש תמוז ה'תשפ"ה

עלון מס' 21

פרשת שלח חטא המרגלים

בפרשת השבוע אנו קוראים על חטא המרגלים. החטא שבעטיו נגזר על אבותינו שלא יכנסו לארץ ישראל. עם ישראל במדבר חטאו כמה חטאים, אך על חטא המרגלים נגזר דינם יותר מכל העוונות שנכשלו בהם.

כל מי שחפץ באמת, ידע ללמוד מפרשתנו מוסר השכל כמה צריך להזהר מלהוציא דיבת הארץ רעה. נעיין בדברי חז"ל בסוף מסכת כתובות כמה האריכו לדבר בשבח ארץ ישראל. ב"ה, בעשרות השנים האחרונות אנו זוכים לראות קבוצות גלויות גדולות שלא היה כמותו מאז בניין בית שני (ומסתמא יותר ממה שהיה אז). עם זאת, השמחה עדיין מהולה בצער על כך שרוב עם ישראל עדיין אינו שומר תורה ומצוות, והם גם השולטים כאן (וגם מצב זה ב"ה הולך ומשתפר כפי שרואים). מסיבה זו, במהלך השנים היתה לפעמים התנגדות של חלק מגדולי הדורות לפעולות מסוימות שנעשו על מנת לעודד עליה לארץ. כל בר דעת מבין שיש כאן שני עניינים שאינם קשורים או תלויים זה בזה: עניין אחד הוא ריחוק מהרשעים, ועניין נוסף שאינו קשור לכך כלל: מצוות יישוב ארץ ישראל. אם נדייק קצת, נווכח כי בקרב הזרמים הנחשבים קיצוניים יותר בעניין זה, יש שני זרמים: זרם אחד של קהלות האוהב מאד את ארץ ישראל, זיכני ה' להכיר רבים מהם. זרם אחד של קהלות שכל הקורא את כתביהם מבין שהם שונאים את ארץ ישראל! כמובן שהם לא כותבים זאת בפירוש, אך כך עולה מדבריהם. ואכמ"ל.

פרשת המרגלים מסתיימת בחטא המעפילים. ראיתי פעם איזה עלון בו מתייחס מעט לחטא המרגלים, תוך כדי שטורח לבאר שמצוה לגור בארץ ישראל רק בתנאי שמובטח לו שהוא וזרעו וזרעו יקיימו כל המצוות התלויות בה, כי אם לא...¹, ואז מתמקד אותו כותב בחטא המעפילים שרצו לעלות בלי רשות, ומשווה אותם לקבוצות מסוימות. אכמ"ל. על מה מעידה גישה כזו?

ראוי להביא כאן מה שכתב ר' צדוק הכהן מלובלין בספרו **צדקת הצדיק** (מו) על עניין המעפילים: ... אבל על זה אמרו הקדמונים מאמר חז"ל בפסחים: כל מה שיאמר לך בעל הבית – עשה, חוץ מ"צא". ולא לחנם כתבה תורה ענין המעפילים בפרשת שלח, אשר כבר האמינו בדברי משה, ולמה לא שמעו לו בזה שאמר להם **אל תעלו** וגו'? אלא שהם חשבו שזה בכלל 'חוץ מצא'. ועיין בזהר (ח"ג קס, א) המליץ כל ענין מרגלים על התורה, והיה העונש שלא ישיגוה. ועל זה העפילו לעלות אף נגד רצון ה' יתברך ... והם לא הצליחו בזה מפני שאכלו פגה, כמו שאמרו ז"ל: בעקבתא דמשיחא חוצפא יסגא, שאז הוא העת לזה ... ולכך אמר להם משה: "והיא לא תצלח", נראה שעצה היא אלא ש"לא תצלח"; ודייק "והיא", שבכל מקום דרשו רז"ל: היא ולא אחרת, שיש זמן אחר שמצליח, והוא זמננו זה שהוא עקבי משיחא.

בכיה לדורות. באחת ממערכות הבחירות האחרונות, השתמשה מפלגה חרדית אחת בסיסמה "**בחירה לדורות או בכיה לדורות**". פגשתי באותו זמן את אחד מגדולי תלמידי החכמים שליט"א שבעירנו. אגב שיחה על עניין אחר, הגענו לעניין הזה. הוא התייחס לפרסומת הזו ולאחרות כיוצ"ב. תמצית דבריו היתה: כשחז"ל אמרו "בכיה לדורות" הם התכוונו לחרבן ביהמ"ק! יכול להיות שההשתתפות בבחירות היא מצוה גדולה וכו', אבל האם נציג אחד פחות, זה חרבן בית המקדש?? זו גם נקודה שצריך לשים לב אליה. צריך לתת לכל דבר את הפרופורציה הנכונה.

המקושש. חז"ל דורשים שמעשה המקושש היה בשבת השניה לשבתם במדבר. ביאור נפלא מבאר ידידי הגר"א ובר שליט"א איש ירושלים עיה"ק: הטעם שנכנס כאן נראה לי לבאר בזה, שספר במדבר מחולק לשלב של ישראל בתיקונם סדרי הדגלים והמסעות עם הנשיאים וכו' שזה עד ויהי בנסוע הארון, ומשם מתאוננים ומתאוונים ומעשה מרים ומרגלים וחילול שבת וקרח וכו' שזה כל הקלקולים שבמדבר שנאספו למקום אחד וסמכו שבת לעבודה זרה להקיש זה לזה בעניין זה.

דַּבֵּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצֵת עַל-כַּנְפֵי בְּגֵדֵיהֶם לְדִרְתָּם וְנָתַנּוּ עַל-צִיצֵת הַכֶּהֱן הַתֵּל תְּכֵלֶת: ב"ה זכה דורנו מה שלא זכו אבותינו במשך מאות שנים, ונתגלתה התכלת. והנה, רבים חולקים על זיהוי התכלת, או על פסק ההלכה כשיטה אחת. גם כאן אנו מוצאים שתי גישות: יש המנסים לברר מה היא אם כן התכלת האמיתית, וכיצד עלינו לקיים את המצוה, ויש היוצאים מנקודת הנחה הגובלת לפעמים בעקירת דבר אחד מן התורה רח"ל- שכיום אין תכלת, ויסבירו הסברים מדוע לא שייך בכלל שיקיימו היום את המצוה הזו. אלה האחרונים משתמשים בעקביות בטענה הנצחת "אין לנו מסורת על כך"². הגדיל לעשות באחד העלונים שכתב (כביכול בשם אחד מגדולי ישראל. ח"ו) שאפילו אם נדע בוודאות שזו התכלת, כל עוד אין לנו מסורת על כך, איננו יכולים לקיים את המצוה הזו. עיי' לקמן.

ציון ט': בעניין זה מוקלסת הערה או הרחבה בקו השיעורים: 0773541079. כמ"כ אשתדל ב"נ להקליט תגובות להערות הקוראים. שלוחה 1: מאמרי המשך והרחבה לדברים שבעלון, ותגובות להערות. שלוחה 8: ניתן להקליט הודעות (ההודעה עצמה לא תושמע בקו).

¹ לא יאומן, אך בספר שנכתב כנראה על ידי אחד מאותה אסכולה, מלמד זכות על המרגלים, ומסביר שחטאם היה ממש ממש ב'דקות' (ככסיל בחשך הולך, לא מסוגל לה להבין איך הם היו גרוועים מאתנו, והלא יש ירידת הדורות? נו, "שאלה" ידועה. לדידם כנראה קיימת "מצוות ירידת הדורות"). כיום בכל חוג כמעט ניתן למצא גישות לא נכונות הנוצרות כתוצאה מהשיטה. ניתן לשמוע לפעמים טענות כלפי חוגים מסוימים המדברים הרבה על אהבת ישראל, ולפעמים גולשים קצת גם לאהבת רשעים, אותם מצוה לשנא. למעשה טענות ברוח דומה, ניתן להפנות גם לאותם חוגים בהם מדברים הרבה על שנת הרשעים, אך מנסים ללמד זכות על רשעים מהדורות הקודמים (לימוד זכות- כמו זאת שהזכרתי- ראיתי מי שכתב על ... ירבעם בן נבט. עד כדי שלפני מספר שנים, שמעתי שבת"ת מסויים הסביר אחד המלמדים לתלמידיו שבדורות ההם ... אבל אילו היה ירבעם בן נבט חי כיום, הוא היה גדול הדבר, כן, כך. לא פחות! יטלו אלו קורה מבין עיניהם, ולכה"פ ידעו ללמד זכות על הסבורים אחרת מהם.

השלמות לעלון קודם

בעניין שתי הלחם. כתבתי שבין המתנגדים (לאחר מעשה) למעשה הנפת שתי הלחם שנעשה בחג השבועות האחרון, היו כאלה הטוענים כי צריך לפתור את כל הבעיות, וקיים את המצוה באופן הראוי, אך היו גם רבים שניתן היה לשמוע מהם דבר אחד ברור: לא. אסור לעשות את המעשה הזה. כעת צריך לברר למה אסור. סיפר לי אברך יקר, שאחר חג השבועות שוחחו אצלם בכולל מספר אברכים חלק בעד וחלק נגד. מבין המצדדים נגד, היו מספר אברכים שטרחו לבאר כמה חמור המעשה הזה. כמה מהם צחקו על ה"מוזרים" הללו, ובחיוך הסבירו מדוע עושי המעשה חייבים כרת. אם כל כך חמור בעיניהם המעשה, כיצד מעזים הם לקבוע זאת בחיוך? בכולל אחר ישב אברך וספר ומנה כמה לאווים עברו אותם אלה שנכנסו למקום העזרה. זה מה שמעסיק אותו כששומע שיש מישהו המעז לחשוב על חידוש העבודה בזמן הזה. כיוצ"ב, בעלון מסויים אשר באופן רשמי מבוסס על שיעורים של ת"ח ידוע היתה התייחסות למעשה. אינני מאמין שאותו ת"ח עומד מאחורי העלון המדובר (אף שכנראה כותבי העלון הם משומעי לקחו של אותו רב). בחריפות רבה נכתב שם נגד המעשה באופן שטחי ורדוד, ללא כל נימוק הלכתי (כרגיל...). אך צורם יותר כי הכותב מתייחס לשתי הלחם לא כפי שמתייחסים למצוה, אלא כאילו מדובר במהלך פוליטי.

כאן המקום לציין כי משום מה אנו שומעים יותר ויותר מיושבי בתי מדרשות מסויימים המדברים בזלזול של ממש על כל המצוות השייכות לבית המקדש. טענות כמו "קודם נקיים בהידור את כל שאר המצוות", כאילו שעבודת בית הבחירה זה משהו שצריך לעשות רק על בסיס מקום פנוי. אמרה אחרת מזעזעת "את כל המצוות קיימת, רק זה מה שחסר לך?" ועוד כהנה וכהנה. את אחת הסיבות העיקריות לזלזול בכל השייך לעבודת בית המקדש, ניתן להבין מהרוח הנושבת בין דבריהם ובין כתביהם של בעלי אותה גישה. הם נוטים להגדיר זאת כ"מסורת", מה שלא עשינו לא עושים (כמובן שאחרי שיבא המשיח, אז יבנה ביהמ"ק, וכבר נדע כל מה שצריך וכו' וכו'). לי נראה שטמון כאן גם הפחד משינוי המצב הקיים. למי שמייצג עצמו כשמרני, המוצא הטוב ביותר הוא: להשתמש בטענת "מסורת". בעלון הקודם, וגם בעלון זה (בעמ' קודם) התייחסתי לשימוש בטענה הזו לגבי עניינים אחרים.

בעניין תפלה בכוונה

כתבתי כי צורת התפילה בכוונה היא: להתפלל ולהבין מה שמוציא מהפה, ולא קריאת מילים ואחריהן התבוננות במה שאמר כבר. התייחסתי גם לחיבורים של פירושים על התפילה, שיש המתפללים בהם ומנסים לכוון כמה פירושים שונים. כידוע, גם בתפלה יש רבדים שונים, ויש לה פירושים גם על פי נסתר. בשנים האחרונות, בין שלל הסגולות המתפרסמות, יש המבטיחים לפעמים כי רב פלוני יתפלל עליך וכו'. ותוך כדי מסבירים שהתפילה של אותו רב זה על פי כוונות וכו'. וכך מתרצים למי ששואל את עצמו "מדוע לא אתפלל אני על עצמי?". לפני מספר שנים כתבו באחד מעלוניהם שאמנם גם אנחנו פשוטי יכולים להתפלל, אך ודאי שאנחנו לא יודעים לכוון בכל הכוונות וכו'. האם שמנו לב פעם כמה זלזול בערך התפילה (כן. התפילה שלנו. של פשוטי העם) טמון בגישה הזו, בעיקר כאשר נחשפים ילדים וצעירים למילים אלה?

בעניין לימוד המקרא

כתבתי כי לימוד המקרא צריך להיות באופן שמבין תוך כדי קריאה. התייחסתי לבעיות הנובעות מאופן הלימוד הנפוץ כיום במוסדות רבים, בהם מלמדים את הילדים את החומש ואת הפירוש מילה במילה, ובנוסף גם מכניסים כאילו בפירוש המילולי מדרשי חז"ל המובאים ברש"י, בטענה שרש"י הרי בא לפרש פשוטו של מקרא (במקומות בהם הפשט הוא פשוט, ורש"י לא ראה צורך לפרשו, ומביא דרשה הנלמדת מהפס'). העירני אחד מידידי שליט"א על בעיה נוספת הנובעת מכך: לימוד בשיטה כזו, מרחיק מהילדים את המחשבה על לימוד חומש באופן עצמאי.

בעניין לימוד המשנה

תוספת: המשניות נשנו בעל פה, ולכן נשנו באופן שיהיה קל לזכרן. הארכת על כך בכמה מקומות. פעמים רבות אם תופסים את המבנה של המשנה, קל גם יותר להבין אותה. בהרצאתי 'יש סדר למשנה' עמדתי בין השאר על המושג 'אידי דתנא רישא ...', וכן 'אידי דבעי למתני סיפא ...'. ביארתי כי הטעם לכך הוא התועלת לזכור טוב יותר (דוגמא אותה נתתי: במשנה 'שלשה שאכלו וכו'. אם לא היה שונה התנא 'שמש שאכל פחות מכזית, היו במשנה חמשה פרטים מול ארבעה פרטים. לזכור חמשה פרטים מול חמשה פרטים, קל יותר לזכור זה מול זה). משניות סדר המשנה עליהן אני עובד כעת (ומקווה להוציא לאור בקרוב בעז"ה) מסודרות על פי המבנה של המשנה.

בעניין לימוד התלמוד (גמרא)

בסוף דברי עמדתי על ההבדל בין תיבת 'תנן' ל'תניא'. כתבתי כי ההבדל הוא בפירוש המילולי, אך לא פרשתי את העניין כל צרכו. אבאר זאת כאן בקצרה: הפירוש המילולי של המילה 'תנן', הוא: שנינו. כשהאמוראים למדו כל מה שהתקבץ אה"כ לתלמוד בבלי בבבל, ותלמוד ירושלמי בארץ ישראל, היה זה אחרי שלמדו את כל המשניות. כשבא להקשות או להביא ראיה ממשנה, מדבר על ההלכה אותה שנינו, כי הרי בביהמ"ד למדו כולם את אותה משנה. פירוש המילה 'תניא', הוא: שנויה. כלומר, ההלכה שנויה. אך לא בהכרח שכולם למדו אותה. בכמה מקומות אנו מוצאים לשון 'תנן' על ברייתא, וכן מוצאים לשון 'תניא' על משנה (וכמובן תמיד נמצא את המגיה המתקן). ההסבר לכך: ברייתות מסויימות היו מפורסמות בין יושבי בית המדרש, ולכן אף עליהן אמרו 'תנן'. מאידך, משניות מסויימות שלא תמיד נלמדו (למשל משניות בסדר טהרות), יתכן שישתמשו בלשון 'תניא'.

עלון פרשת שלח יוצא לאור להצלחתו ברוחניות ובגשמיות של **הבה"ח אברהם פרידמן נ"י מב"ב**
המסייע רבות ליושבי ומיישבי ארה"ק

להערות והארות בעניין העלון: **יהונתן נוימן** קצת החשן 9/6 מודיעין עילית. 0527167567. דוא"ל: yn0527167567@gmail.com
לתרומות: ניתן לתרום בעמדות **נדרים פלוס** בקופה: 'עדת יראים-אושטרייך' לשונות 'תרומות עבור קונטרסים וחיבורים'

חדש!!! קו השיעורים התורה והמצוה השלמה והרחבה למאמרים המתפרסמים בעלון **0773541079**. הקו יתעדכן אי"ה מדי יום ב' וה'

זמני התפלות בקהלתנו **ק"ק עדת יראים-אושטרייך** מודיעין עילית (נתיבות המשפט 111 ב')

פרשת שלח ופרשת קרח: מנחה בחול: 7:35. מנחה עש"ק ובשב"ק: 7:00. שחרית ש"ק: 8:30 קבוע. ערבית מוצש"ק: 8:15.

שבוע של פרשת שלח מתחילים מחזור חדש של כ"ד משמרות (יה"ר שזנכה לראות במהרה כהנים בעבודתם ולוויים בשירים ובזמרים).
שלח: כהונה: יהויריב. לוי: יוסף. שיר: ה. ואז ישיר. קרח: כהונה: ידעיה (צפורי). לוי: גדליהו. שיר: ז. ומי כמכה.

התורה והמצוה * ענייני מצוה ומנהג ועיונים בעבודת ה' * עלון מס' 21 * פרשת שלח מברכין חדש תמוז ה'תשפ"ה